

RINGSYMFONIE

Een instrumentale reductie voor kamerorkest van 'Der Ring des Nibelungen'.

ETIENNE VERHAGEN, november 2023

Deel 1 – DAS RHEINGOLD

We beginnen op de bodem van de Rijn waar alles in diepe rust is. Langzaam ontwaakt de **natuur**. We horen de hoorns beurtelings dezelfde gebroken drieklank spelen. In onze kamerorkestversie doen de houtblazers ook mee.

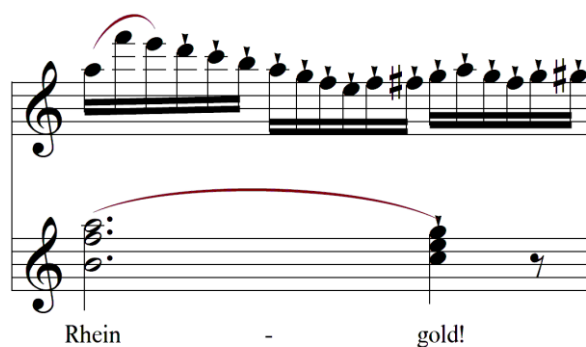
Het **golvende water** in de Rijn wordt verklankt door de celli, gevolgd door de andere strijkers. . Het water gaat steeds harder stromen.

Op het hoogtepunt duiken drie waternimfen op, de Rijndochters. Ze dartelen speels rond in het water en zingen vrolijke natuurkreten. Dan verschijnt de dwerg Alberich; hij is de Nibelung uit de titel van het werk. Alberich wil graag met de meisjes spelen (en meer) en maakt daar geen geheim van. Zij vinden hem echter onaantrekkelijk en lachwekkend. Op een gegeven moment breekt er een zonnestraaltje het water in en valt op een klomp goud die daar tot dan toe onopgemerkt heeft gelegen. Zachtjes begint dit **Rijngoud** te glimmen.

Naarmate de zon intensiever gaat schijnen gaat het goud steeds feller blinken. De Rijndochters **bejubelen het rijngoud**. Ze vertellen Alberich dat degene die de liefde afzweert een ring van dit goud kan maken die hem wereldmacht geeft. De Rijndochters denken dat deze hitsige dwerg dat nooit zou kunnen.

Maar ze hebben het mis. Alberich, die beseft dat hij toch geen schijn van kans maakt bij deze meisjes, grijpt het goud en rent er vandoor. Van het goud maakt hij een ring die hem inderdaad macht geeft over zijn mede-Nibelungen, die hij als slaaf aan het werk zet in de mijnen, om zo een schat voor hem aan te leggen.

Ergens anders op de aarde wordt oppergod Wotan wakker uit een lange diepe slaap. Eerder had hij twee reuzen de opdracht gegeven om een luchtkasteel voor hem te bouwen, het Walhalla. Nu ziet hij voor het eerst het eindresultaat en beschouwt dit bouwwerk als symbool van zijn macht. Maar wat heeft Wotan eigenlijk betaald voor de bouw van het Walhalla? Nog niks. Maar hij heeft de reuzen Freia beloofd, de godin van liefde & eeuwige jeugd en tevens de zus van zijn vrouw Fricka. De reuzen komen nu hun loon opeisen. Logischerwijze stribbelt Freia wat tegen en ook Wotan ziet nu wel in dat dit niet zo'n slimme belofte was.

Dan verschijnt Loge ten tonele, vuurgod en sluwe raadgever van Wotan. Loge heeft van de Rijndochters gehoord dat hun goud gestolen is en dat Alberich, met dank aan de ring, nu een enorme schat heeft laten aanleggen. Misschien dat de reuzen deze schat wel zouden willen accepteren als loon? Ja, dat willen de reuzen wel. De reuzen nemen Freia mee als onderpand totdat zij haar kunnen inwisselen tegen de schat. Wotan en Loge dalen af naar Nibelheim, het rijk van de dwergen. Daar horen zij de macht van de Ring aan het werk.

Naast de motieven van het **goud** (in het koper) en de **ring** (in de strijkers) horen we ook de **hamers en houwelen** van de Nibelungen.

Rijngoud

Ring

Door een list weten Wotan en Loge Alberich de ring afhandig te maken, maar niet voordat deze eerst zijn mede-dwergen de opdracht heeft moeten geven om de schat naar het aardoppervlak te brengen. Eenmaal terug boven op aarde horen we in de verte de **reuzen** terugkomen met **Freia**.

Freia

reuzen

Dan volgen de gebeurtenissen elkaar snel op. De reuzen stapelen de schat op net zolang totdat ze Freia niet meer kunnen zien als zij erachter staat. Maar als de schat opgestapeld is, kunnen ze nog steeds een oog van Freia zien en eisen daarom ook de Ring die ze aan Wotans vinger zien. Wotan weigert.

Dan breekt de aarde open en verschijnt de oergodin Erda. Ze is zo oud, dat niemand haar nog kent. In een lang betoog waarschuwt zij Wotan voor de vloek die Alberich over de ring heeft uitgesproken. Wotan zwicht uiteindelijk voor haar overredingskracht en geeft de ring aan de reuzen. Prompt breekt er onenigheid uit over de verdeling van de schat. Fafner slaat zijn broer Fasolt dood, waarmee gelijk de kracht van de **vloek** duidelijk wordt.

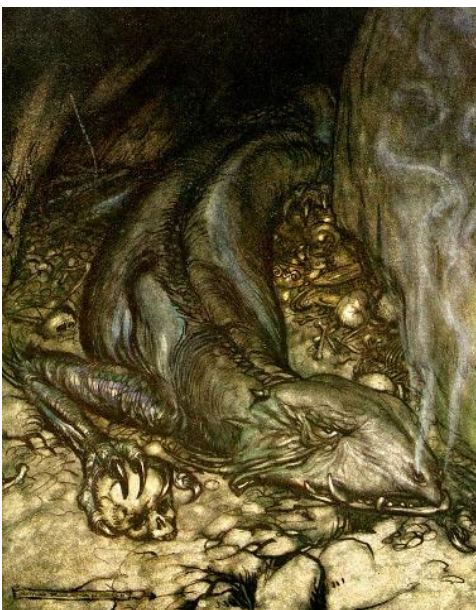
Fafner trekt zich met de schat terug in een grot, verandert zichzelf in een draak en blijft de rest van zijn leven boven op de schat slapen. De goden trekken zich terug in het Walhalla, waar Wotan een plan bedenkt om de Ring terug te krijgen.

***

Gebeurtenissen tussen *Das Rheingold* en *Die Walküre*

Gefascineerd door de verschijning van Erda zoekt Wotan haar op en krijgt negen dochters bij haar. Dit zijn de Walküren, luidruchtige oorlogsgodinnen, die op vliegende paarden slagvelden afstruinen, op zoek naar gevallen helden. Deze helden zullen een leger vormen dat het Walhalla zal verdedigen. Wotans lievelingsdochter is Brünnhilde, de titelheldin uit de tweede opera.

Daarnaast vindt Wotan ook nog tijd om bij een aardse vrouw een tweeling te verwekken: broer en zus Siegmund en Sieglinde. Op jonge leeftijd worden de kinderen van elkaar gescheiden. Moeder overlijdt, dochter wordt gevangengenomen door een clan waar, eenmaal volwassen, zij wordt uitgehuwelijkt aan Hundung. Wotan zelf voedt de jonge Siegmund op tot iemand die door de maatschappij is uitgekotst en geleerd heeft tegen het establishment aan te schoppen. Daarna verdwijnt Wotan uit het leven van zijn zoon, in de hoop dat de jongen ooit de ring voor hem zal bemachtigen.

Deel 2 – DIE WALKÜRE

Aan het begin van Die Walküre is Siegmund op de vlucht en vindt een schuilplaats in het huis van Sieglinde, zonder te weten dat zij zijn zus is. Sieglinde is ongelukkig getrouwd met Hunding. Beiden voelen zich tot elkaar aangetrokken en bezingen hoe **winter en lente** elkaar als een broer en zus vinden.

Dan wijst Sieglinde Siegmund op een zwaard dat tijdens haar huwelijksfeest door een vreemde oude man met een ooglapje in de boom is gestoken. Dit was haar vader Wotan, maar ze herkende hem niet. Tot op heden heeft niemand het zwaard uit de boom weten te trekken, maar vandaag lukt het Siegmund. Broer en zus vallen in elkaars armen en maken die nacht een kind.

Ondertussen krijgt Brünnhilde van Wotan de opdracht om Siegmund te beschermen in de komende strijd met Sieglindes man, die behoorlijk ontstemd is. Brünnhilde juicht van vreugde, want dit zijn de klusjes waar zij als Walküre voor leeft.

Dan verschijnt Wotans vrouw Fricka ten tonele. Zij is godin van het huwelijk en eist dat Siegmund, die zowel overspel als incest heeft gepleegd, gedood moet worden. Tegen haar logica kan Wotan niet op en daarom geeft hij Brünnhilde een nieuwe opdracht: niet Siegmund, maar Hunding moet gered worden.

Brünnhilde accepteert de nieuwe opdracht met tegenzin. Maar als puntje bij paaltje komt wordt zij gegrepen door de pure liefde tussen Siegmund en Sieglinde en besluit alsnog Siegmund te beschermen. Maar dan grijpt Wotan zelf in, vernietigt Siegmunds nieuwe zwaard met een bliksemschicht en laat zijn zoon doden door Hunding. Brünnhilde vlucht met Sieglinde en met de stukken van het gebroken zwaard. Ondertussen verzamelen de acht **Walküren**-zusters van Brünnhilde zich luid zingend op de rots.

Brünnhilde voegt zich bij hen en stuurt de zwangere Sieglinde met de stukken van het zwaard het woud in, waar Fafner ligt te slapen. Daar zal Wotan niet komen.

Ondertussen heeft Wotan nu ook de rots bereikt, jaagt de acht andere Walküren weg en legt Brünnhilde een straf op vanwege haar ongehoorzaamheid: hij ontnemt haar haar goddelijkheid en zal haar in slaap leggen, zodat de eerste de beste man die haar vindt haar mag hebben. Brünnhilde bedingt een betere straf, want uiteindelijk heeft ze gedaan wat Wotan eigenlijk wilde, maar wat hij niet mocht van zijn vrouw. Daarom wil ze door een haag van vuur omringd worden, zodat alleen een dappere held haar kan vinden. Wotan roept de vuurgod Loge op om die muur van **vuur** aan te leggen.

Als laatste in deze opera horen we het motief van het **noodlot**. Dit motief bestaat uit drie noten en komt in alle opera's voor. Wanneer dit motief klinkt betekent dat dat de gebeurtenissen een wending zullen nemen. Om dit te verklanken moduleert dit motief en zitten we vanaf de derde noot in een andere toonsoort. Echter, hier aan het eind van *Die Walküre* zal Brünnhilde zeker nog 16 tot 20 jaar moeten slapen; haar lot staat als het ware in de wacht. Dit komt tot uiting doordat het motief op deze plek in het verhaal nu níet moduleert.

***

Gebeurtenissen tussen *Die Walküre* en *Siegfried*

Sieglinde wordt door Mime gevonden in het woud. Mime is de broer van Alberich. Hij neemt haar op in zijn grot. Na verloop van tijd baart zij een zoon, noemt hem Siegfried en sterft. Mime voedt Siegfried op, met als doel om de jongen later te gebruiken om de Ring en de schat te bemachtigen. Maar de jongen groeit uit tot een sterke knaap en elk zwaard dat Mime voor hem maakt slaat Siegfried direct in stukken. Och, kon Mime toch maar de stukken van het zwaard van Siegfrieds vader aan elkaar smeden. Maar die klus is te groot voor hem.

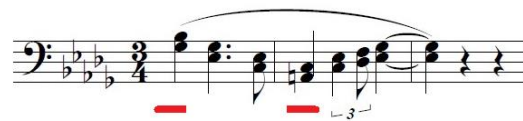
Intussen ligt de reus Fafner, in de gedaante van een draak, al die jaren boven op de schat te slapen, onder het motto van "*Ik lig en bezit*".

Deel 3 – SIEGFRIED

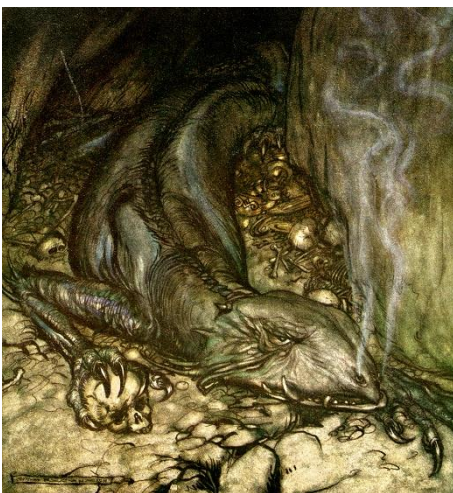
De opera begint met een gefrustreerde Mime, die wederom een zwaard voor Siegfried probeert te maken. Hij droomt van de Ring, maar heeft geen idee hoe hij deze ooit voor hemzelf zou kunnen bemachtigen. Dit is te horen in de fagotten, die alleen het boven- en onderakkoord van het **Ringmotief** spelen.

Vergelijk bovenstaand motief met het complete Ring-motief:

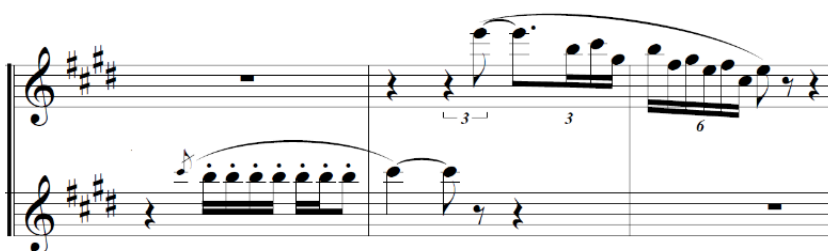
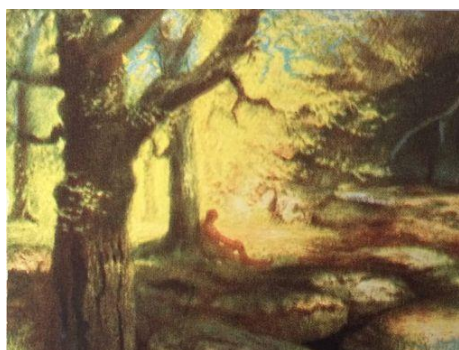
En terwijl Mime aan het hameren is horen we de draak op de **schat** liggen.

Dan komt Siegfried thuis. Hij is inmiddels een jaar of 16 à 20 en wil nu eindelijk het zwaard van zijn vader zelf gaan smeden. Hij laat het vuur in de oven zeer hoog oplaaien en het lukt hem al zingend om de stukken aan elkaar te **smeden**.

Mime weet dat Siegfried de draak kan verslaan en de ring kan bemachtigen, want de jongen is zonder angst en heeft nu een machtig zwaard. Daarom brouwt Mime een gifdrank die hij aan Siegfried zal geven, zodra de draak verslagen is. De twee gaan op pad. Op een gegeven moment zondert Siegfried zich af en gaat onder een boom liggen en luistert naar de **vogels**.

Siegfried probeert met de vogels te praten door op een zelfgemaakte fluit te blazen, maar dat mislukt. Daarom blaast hij op zijn **hoorn** en maakt zo onbedoeld Fafner wakker.

Siegfried is niet bang. Draak en knaap gaan met elkaar in gevecht waarbij de jongen wint. Siegfried krijgt wat drakenbloed op zijn hand en likt dat af. Opeens kan hij de vogels verstaan. Eéntje vertelt hem dat er een slapende vrouw op hem ligt te wachten op een rots, een stukje verderop. **Siegfried volgt de vogel**.

Enmaal bij de rots aangekomen baant Siegfried zich een weg door het vuur. Hij is nog steeds niet bang. Dan ziet hij een slapende gestalte, bedekt met een schild en denkt in eerste instantie dat het een slapende man is. Maar als hij het schild verwijdert slaat de schrik hem om het hart. Hij ziet voor het eerst vrouwelijke vormen en is voor het eerst van zijn leven bang. Toch blijft hij een jongen vol hormonen. Hij kust haar (onwetend dat zij zijn tante Brünnhilde is) en ze wordt wakker.

Het eerste dat Brünnhilde doet is de zon begroeten. Dan ziet zij Siegfried. Beiden hebben een half uur nodig om aan elkaar te wennen, maar zijn daarna hopeloos verliefd. De opera eindigt optimistisch in C-groot. Maar ze leefden niet lang en gelukkig. Op naar de volgende opera.

***

Gebeurtenissen tussen *Siegfried* en *Götterdämmerung*

Tussen de laatste twee opera's zit misschien slechts één nacht. Maar wellicht ook wel dagen, weken of maanden.

Deel 4- GÖTTERDÄMMERUNG

Het is nacht; de scene opent met de drie Nornen, schikgodinnen, dochters van de oergodin Erda. Zij bezingen verleden, heden en toekomst terwijl zij een touw spinnen. Hun thema lijkt op dat van hun moeder, met het rijzende motief dat nauw verwant is aan het **Natuurmotief**.

Plots breekt het touw en weten de Nornen niet meer wat er zal gaan gebeuren. Ze zijn letterlijk hun draad kwijt. Hun taak is volbracht en ze dalen af naar Moeder Aarde.

Een lange solo van de celli kondigt de dagenraad aan. Dan ontwaken Siegfried en Brünnhilde, zowel letterlijk uit hun slaap, als ook figuurlijk als volwassen mensen. Brünnhilde is niet langer een luidruchtige Walküre, maar is nu een zachte **vrouw** geworden.

Ook Siegfried heeft een verandering ondergaan. Ooit was hij een jonge **knaap met een hoorn**, maar door de gebeurtenissen van afgelopen nacht is de ware **held** in hem wakker geworden.

Brünnhilde vindt dat Siegfried lang genoeg op de rots gezeten heeft en vertelt hem dat hij de wijde wereld in moet trekken om heldendaden te gaan verrichten.

Tijdens het stuk dat bekend staat als 'Rheinfahrt' horen we achtereenvolgens Siegfrieds **hoorn**, het opblaaierende **vuur** waar hij doorheen moet, de **natuur** met de golvende de Rijn en Siegfrieds aankomst in het land waar de mythe van het **Rijngoud** nog springlevend is in het collectieve geheugen.

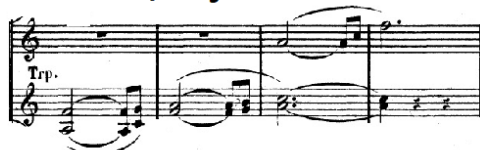
Siegfrieds hoorn

Vuur

Natuur, Rijn

Rijngoud

Siegfried ontmoet de disfunctionele koning Gunther met diens zus Gutrune en kwaadaardige halfbroer **Hagen**, zoon van Alberich.

Hagen wil koste wat het kost de Ring bemachtigen die zijn vader lang geleden heeft gemaakt.

De gebeurtenissen die nu volgen zijn te uitgebreid om hier te beschrijven, maar uiteindelijk wordt Siegfried gedood omdat hij Brünnhilde heeft verraden en meened heeft gepleegd; dat alles onder invloed van een toverdrank.

Tijdens de 'Trauermarsch' horen we achtereenvolgens: de motieven van de **dood**, het geslacht der **Wälsungen** waar Siegfried uit stamt, zijn vader **Sigmund**, zijn moeder **Sieglinde**, het door hem zelf gesmede **zwaard**, zijn eigen **heldenmotief**, zijn geliefde **Brünnhilde** en tenslotte de **vloek** die Alberich over de ring heeft uitgesproken.

Doodsmotief

Zwaard

Wälsungen

Heldenmotief

Sigmund

Brünnhilde

Sieglinde

Vloek

Siegfried wordt op een brandstapel gelegd. Brünnhilde heeft ondertussen haar goddelijke wijsheid teruggekregen en bezingt in de langste aria uit de muziekgeschiedenis alles wat er de afgelopen vier

avonden gebeurd is. Ze steekt de brandstapel aan, klimt op haar **paard** en rijdt de vlammen in. Het **vuur** laait al hoger en hoger op, de **Rijn** treedt buiten zijn oevers en neemt in de vierde golf de vernietigde **ring** mee uit de as. Hagen probeert de ring nog te pakken, maar wordt door de rijndochters naar de bodem van de Rijn gesleept.

Paard

Vuur

Rijn en vernietigde ring

Het vuur was echter al overgeslagen naar het **Walhalla**, dat nu ook in vlammen opgaat. Met goden en al. De **Rijndochters** zijn echter weer blij en beginnen te zingen. En na alles wat er gebeurd is, klinkt nu het **verlossingsmotief**. Deze laatste drie motieven buitelen voortdurend over elkaar heen.

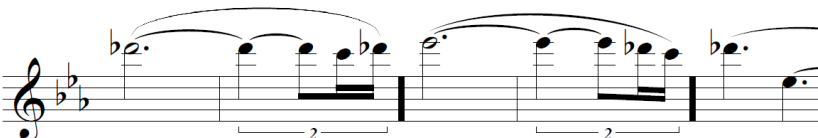
Walhalla

Rijndochters

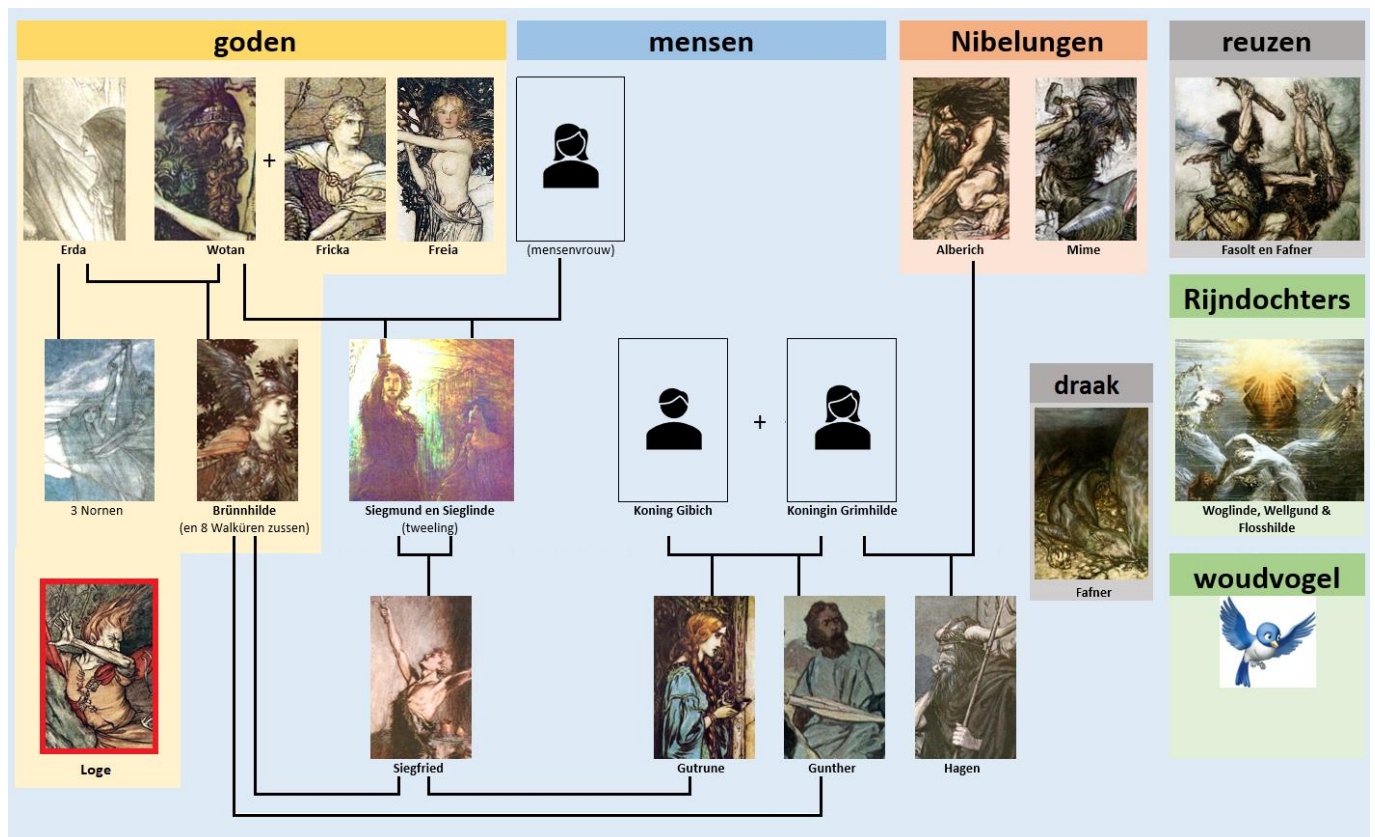

Verlossing

Brünnhilde heeft gedaan, want niemand anders is gelukt. Door haar zelfopoffering is het Rijnsgoud nu weer terug bij de Rijndochters en is de vloek opgeheven. Als allerlaatste klinkt het **verlossingsmotief**.

Wie is wie in de Ring

Goden

- **Wotan** - oppergod
- **Fricka** - zijn vrouw, godin van het huwelijk
- **Freia** - godin van de liefde en de jeugd
- **Erda** - oergodin van de aarde
- **Loge** - halfgod, god van vuur
- **Walküren** - oorlogsgodinnen
  - **Brünnhilde** (titelheldin 2^e opera)
  - plus acht zussen
- **Nornen**, schikgodinnen
  - drie dochters van Erda

Nibelungen - dwergen

- **Alberich** (titel-anti-held van de cyclus)
- **Mime** - smid, broer van Alberich, stiefvader van Siegfried

Reuzen - werklieden

- **Fasolt** - houdt van Freia
- **Fafner** - broer van Fasolt, houdt van goud; verandert zichzelf in een draak

Draak

- **Fafner** - voorheen reus, ligt de rest van zijn leven te slapen op de schat

Rijndochters, hoedsters van het Rijngoud

- **Woglinde**
- **Wellgunde**
- **Flosshilde**

Mensen

- **Siegmund** - zoon van Wotan
- **Sieglinde** - zijn verloren tweelingzus
- **Siegfried** - hun zoon, wees, grootgebracht door Mime, broer van Alberich
- **Gunther** – koning der Gibichungen
- **Gutrune** - zijn zus
- **Hagen** - hun halfbroer, zoon van Alberich

Natuurwezen

- **Woudvogel**